

ფინანსური ინოვაციების განვითარება საბანკო და არასაბანკო საკრედიტო ორგანიზაციებში

Development of Financial Innovations in Banks and Non-Bank Credit Organizations

ელიკო მიქაია - დოქტორანტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
Mikaia.eliko@gmail.com

Eliko Mikaia - Ph.D, Georgian Technical University
Mikaia.eliko@gmail.com

აბსტრაქტი. ძირითად სტრატეგიულ მიზანს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისთვის წარმოადგენს ინოვაციების დანერგვა, როგორც წარმოების, ასევე ფინანსურ სფეროში. ფინანსური ინოვაციები დადებით ზეგავლენას ახდენენ, როგორც საზოგადოების კეთილდღეობაზე, ასევე უზრუნველყოფენ ქვეყნის მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას. ფინანსური ინოვაციების აქტიურად გამოყენების აუცილებლობა განპირობებულია რიგი ობიექტური ფაქტორებით. მათ შორის აღსანიშნავია: ბანკებს შორის კოკურენციის გაძლიერება; ფინანსური გლობალიზაცია - რომელიც გამოიხატება უცხოური ბანკების კაპიტალის შემოდინების ზრდით; საზოგადოებაში ფინანსური კულტურის ამაღლება - რაც გამოხატულია მათი ფინანსური პროდუქტების და მომსახურების მიმართ დაინტერესების ზრდაში.

ამასთან, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ფინანსური ინოვაციების ინიციატორებად გვევლინებიან არამხოლოდ ბანკები, არამედ არასაბანკო საკრედიტო ორგანიზაციებიც. მათ მიერ მომხმარებლისთვის შეთავაზებული პროდუქტებისა თუ მომსახურების მიმართ მოთხოვნი ზრდამ, საბანკო ორგანიზაციები იძულებული გახადა არათუ აემსგებნათ მომსახურების და პროდუქციის ხარისხი, არამედ შეემუშაებინათ ახალი ინოვაციური პროდუქტები. სწორედ ამან დაუდო საფუძველი ფინანსური ინოვაციების ღმრა და კომპლექსური კვლევის ჩატარების აუცილებლობას, რომელიც თავის მხრივ მოიცავს თეორიული და მეთოდოლოგიური საკითხების შემუშავებას მათ დასაწერგად საფინანსო სექტორში.

საკვანძო სიტყვები: ფინანსური ინოვაციები, საბანკო საკრედიტო ორგანიზაცია, არასაბანკო საკრედიტო ორგანიზაცია.

Abstract. The main strategic goal for the socio-economic development of the country is innovation. In the modern post-industrial economy, one of the most important target areas for innovation, along with the sphere of material production, is the financial sphere. Financial innovations have a positive impact not only on the economic development of any society, but it also contributes to the wellbeing of the population and improvement of their standard of living. The need to actively introduce financial innovations today is dictated by a number of objective factors: Strengthening competition between banks; Financial globalization – that is expressed in the process of capital flow; Increase in the financial literacy of society.

However, the initiators of financial innovation today are not only banks. The current stage of development of the banking sector is characterized by a significant increase in the role of non-bank credit institutions. The increasing expansion of nonbank financial institutions, which are full-fledged participants in the banking market, offering identical products and services, forces commercial banks not only to improve the quality of offered products, but also to develop new ones. All this leads to the need for a deep and comprehensive research in financial innovations, including study of theoretical, methodological and applied issues for the future implementation in financial institutions.

Keywords: Financial Innovation, Bank Credit Organization, Non-Bank Credit Organization.

შესავალი. მართალია, სამეცნიერო ლიტერატურაში სიტყვა „ინოვაციის“ ზუსტი და ერთგვაროვანი განმარტება ძნელად მოსაძებნია, მაგრამ ყოველთვის მისი შინაარსი რაიმე დადებით სიახლესთან ან უკვე არსებულის გაუმჯობესებასთან ასოცირდება. მისი გამოყენება ხდება მნიშვნელოვანი ცვლილებების აღსაწერად პროდუქტის შეთავაზებაში, მომსახურებასა თუ მოქმედებაში, რაც ნებისმიერი ორგანიზაციის წარმატებული მუშაობის საწინდარია. ჩვენს კომპლექსურ და დინამიკურ სამყაროში ბიზნეს-გარემო ძალიან სწრაფად იცვლება და ეს პროცესი შეუჩერებელია. როგორც მე-20 საუკუნეში მოღვაწე ეკონომისტი და პოლიტოლოგი ი. შუმპეტერი აღნიშნავდა, „ინოვაციის განხორციელება არის ერთადერთი ფუნქცია, რომელიც ფუნდამენტურია ისტორიაში“. ამასთან, ის მოიაზრებდა, რომ ბაზრის მთავარი ღირებულება იყო მისი უნარი განახლებისა. მას სჯეროდა, რომ ეკონომისტების ტრადიციული მოსაზრება კონკურენტუნარიან ბაზართან დაკავშირებით მცდარი იყო; მთავარი არსი იყო კონკურენცია ბაზრისთვის და არა კონკურენცია ბაზარში. ბაზრისთვის კონკურენციას კი სწორედ ინოვაცია მოქონდა.

დღესდღეობით უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე თითოეულ ორგანიზაციას გადასარჩენად სჭირდება ინოვაცია. ამ კუთხით, საბანკო სექტორში შეინიშნება ფინანსური ინოვაციების განვითარების ისეთი ტენდენციები, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ საფინანსო-საკრედიტო ორგანიზაციების ფუნქციონირებაში. მათ შორისაა:

- ტექნოლოგიების განვითარება - თანამედროვე ეპოქაში წარმოუდგენელია ფინანსური ინოვაციის შექმნა ტექნიკის განვითარების გარეშე;
- ფინანსური ინოვაციების ვირტუალიზაცია - რაც ბანკებს საშუალებას აძლევს სულ უფრო მეტი მომსახურება შესთავაზოს მომხმარებელს დისტანციურად.

სწორედ, ტექნოლოგიების განვითარებას აქვს უდიდესი გავლენა ფინანსურ სექტორზე. ფინანსური ტექნოლოგიები, ანუ ფინტექი გულისხმობს ფინანსური მომსახურების სფეროში ტექნოლოგიებისა და ბიზნეს მოდელების გამოყენებას. დღეს კომპანიები, რომლებიც უახლეს ტექნოლოგიებს იყენებენ, მომხმარებლებს უფრო ეფექტურ ფინანსურ სერვისებს სთავაზობენ.

თანამედროვე მსოფლიო მასშტაბით ფინტექი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა, რომელმაც მთლიანად შეცვალა ფულის მართვის საშუალებები. აღსანიშნავია, რომ მან საბანკო-საფინანსო მომსახურება უფრო იოლი და ხელმისაწვდომი გახადა. დღეს, ბანკები იმყოფებიან ციფრული ინოვაციების

ცენტრში. ისინი განიხილავენ ელექტრონული კომერციის ბიზნეს-მოდელებს, მომხმარებელს სთავაზობენ ინოვაციურ პროდუქტებსა და მომსახურებას, მონაწილეობენ ფინტექის პარტნიორულ ურთიერთობებსა და ინოვაციური სტარტაფების დაფინანსებაში, ხელს უწყობენ ციფრული ბაზრის განვითარებას, სამართლიანი კონკურენტუნარიანი სივრცის ფორმირებას, ინტერნეტ-მომხმარებლების უფლებების დაცვას, ნდობისა და კიბერ უსფრთხოების ზრდას.

მეტი ინოვაცია საბოლოოდ ნიშნავს მეტ ეფექტურ ახალ პროდუქტს და სერვისს, რომელიც უკეთესად პასუხობს მომხმარებელთა მოთხოვნებს, ამარტივებს და უფრო კომფორტულს ხდის ადამიანების ურთიერთობას ბაკთან. ინოვაციები ასევე ხელს უწყობს კომპანიას გააიფოს და მეტად ხელმისაწვდომი გახადოს უკვე არსებული სერვისები.

ფინანსური ინოვაციები თანდათანობით ძლიერი იარაღი ხდება საბანკო ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის მოსაპოვებლად. იმისათვის, რომ საბანკო სფეროში ფინანსურმა ორგანიზაციებმა ერთმანეთს გაუწიონ კონკურენცია მათ უნდა შეძლონ მომსახურების უწყვეტ განვითარებასთან ერთად და პერსონალის კომპეტენციისა და პოლიტიკის მუდმივი განვითარება.

ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარება ფინანსური პროდუქტების ხელმისაწვდომობის, მოხერხებულობისა და ეფექტიანობის მხრივ მნიშვნელოვან ახალ შესაძლებლობებს ქმნის. ქვეყნის ცენტრალური ბანკის ხედვა ფინანსურ სტაბილურობაზე მოიცავს ფინანსური ბაზრის განვითარებასა და რისკებს შორის ოპტიმალური ბალანსის გაუმჯობესებაზე მუდმივ ზრუნვას. თანამედროვე საზედამხედველო ჩარჩო საკმაოდ კომპლექსურია და ნავიგაციისთვის რთულია, განსაკუთრებით, ახალი ფინანსური სტარტაპებისთვის. მისთვის უმნიშვნელოვანესია ფინტექ იდეების მქონე ინოვატორების წახალისება და ამ იდეების მდგრად ფინანსურ მოდელად გარდაქმნის ხელშეწყობა.

სწორედ ამ მიზანს ემსახურება ფინანსური ინოვაციების ოფისი. მისი მეშვეობით ხდება ფინანსური ინოვაციების მქონე პირების თუ ორგანიზაციის და საქართველოს ეროვნული ბანკის ზედამხედველებს შორის ეფექტური კომუნიკაციისა და ჩარჩოს შექმნა. ფინანსური ინოვაციების ოფისი საქართველოს ეროვნულ ბანკსა და ფინანსური ტექნოლოგიების ინოვატორთა საზოგადოებას შორის კომუნიკაციის საშუალებაა. აღნიშნული ოფისი ფინტექ სტარტაპებს და ფინანსური სექტორით დაინტერესებულ ტექნოლოგიურ კომპანიებს საქართველოს ეროვნული ბანკის მანდატის ფარგლებში

საზედამხედველო თემატიკის კითხვებზე პირდაპირი უკუკავშირის მიღების მარტივ გზას სთავაზობს. ფინანსური ინოვაციების ოფისის მისიაა ხელი შეუწყოს პასუხისმგებლიან ინოვაციებს ფინანსურ სექტორში და დაეხმაროს ფინტექ ორგანიზაციებს/სტარტაპებს ქვეყნის ეროვნული ბანკის რეგულაციების საზედამხედველო მიდგომის გაცნობიერებაში.

საფინანსო ინდუსტრიამ სწრაფად გაითავისა ტექნოლოგიების სარგებელი და უპირატესობა. კომერციული ბანკების მიერ დანერგილი ინოვაციების უმრავლესობა სწორედ ტექნოლოგიურ მიღწევებზე დაფუძნებულია. მათ შეიძლება მივაკუთვნოთ უნივერსალური ელექტრონული ბარათები, ინტერნეტ-ბანკინგი, სმს-ბანკი. საფინანსო ორგანიზაციები სულ უფრო ხშირად მიმართავენ დისტანციურ მომსახურებასაც. კლიენტების უმრავლესობაც დიდი ხანია ბანკის სერვისებს დისტანციურად მოიხმარს. გარდა ამისა, პრაქტიკამ ცხადყო, რომ ბევრს იურიდიულ თუ ფიზიკურ პირს არ სურს საბანკო პროცედურებზე დროის ხარჯვა. ამიტომაც, რადგან კომპანია ყოველთვის კლიენტების ინტერესების გათვალისწინებით მოქმედებს, ბანკებში ბიზნესის წარმომადგენლებისთვის გაუმჯობესებული მომსახურების მიწოდების გზებზე დაიწყეს ფიქრი და შედეგმაც არ დააყოვნა. იურიდიული თუ ფიზიკური პირისთვის ანგარიშის გახსნა და კლიენტად რეგისტრაცია ონლაინ და დისტანციურად, ბანკში მიუსვლელად და რაც მთავარია უმოკლეს დროში შესაძლებელი. მომხმარებელი რამოდენიმე წუთში რეგისტრირდება ბანკის კლიენტად, ხსნის ანგარიშს, ინტერნეტბანკს და შეუძლია ბარათის შეკვეთაც. ამ ინოვაციური სიახლის მეშვეობით ის ზოგავს დროს, შესაბამისად, კი გარკვეულ ფინანსურ რესურსებს.

ონლაინ მომსახურების გარდა, ყველა ზემოთჩამოთვლილი მომსახურების მიღება იურიდიულ თუ ფიზიკურ პირებს დისტანციურად, სატელეფონო ცენტრის დახმარებითაც შეუძლიათ. ისინი სატელეფონო კონსულტანტთან დარეკვით შეავსებენ განაცხადს, ხოლო დოკუმენტებს ბანკის წარმომადგენელი ადგილზე მიუტანს.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ფინანსური ინოვაციები ვითარდება დისტანციური საბანკო მომსახურების არხების ხელშეწყობით, რომლებიც მომხმარებლებს საშუალებას აძლევს საბანკო ოპერაციები განახორციელონ სხვადასხვა ელექტრონული არხის გამოყენებით. დღეისათვის შეიძლება გამოვყოთ ქვეყანაში მოქმედი დისტანციური საბანკო მომსახურების შემდეგი ყველაზე გავრცელებული სახეობა:

- **ინტერნეტ-ბანკინგი** - საბანკო მომსახურების გაწევა ინტერნეტის საშუალებით. მომხმარებელს აქვს წვდომა თავის საბანკო ანგარიშზე და შეუძლია სხვადასხვა საბანკო ოპერაციის განხორციელება ინტერნეტში ჩართული კომპიუტერიდან.
- **ბანკი-კლიენტი** - სპეციალური პროგრამული უზრუნველყოფა, რომლის საშუალებითაც კლიენტებს საშუალება ეძლევათ აწარმოონ სხვადასხვა საბანკო ოპერაციები მათ კომპიუტერზე წინასწარ დაყენებული პროგრამის მეშვეობით.
- **სატელეფონო ბანკინგი** - სატელეფონო ხმოვანი კომუნიკაციის საშუალებით საბანკო მომსახურების მიღება. მომხმარებლის ვერიფიკაციისათვის ბანკები განსხვავებულ მეთოდებს გამოიყენებენ. სატელეფონო ბანკინგის საშუალებით მომხმარებელს საშუალება აქვს მიიღოს შემდეგი სახის მომსახურებები: საინფორმაციო სერვისი, გადაამოწმოს საკუთარ ანგარიშებზე ნაშთი და განახორციელოს მცირე თანხის გადახდის ოპერაციები.
- **მობაილ-ბანკინგი** - დაფუძნებულია მობილური ინტერნეტის ტექნოლოგიაზე. იგი შესაძლებლობას აძლევს მომხმარებელს მობილური ტელეფონის საშუალებით მართოს და აკონტროლოს თავისი საბანკო ანგარიშები, ასევე განახორციელოს გადახდის ოპერაციები.
- **SMS ბანკინგი** - გულისხმობს SMS-ის საშუალებით მომხმარებლისთვის მარტივი მომსახურებების გაწევას, როგორიცაა ინფორმირება მის მიერ განხორციელებული ოპერაციების შესახებ, ანგარიშზე არსებული ნაშთის შესახებ, მარტივი გადახდის ოპერაციების განხორციელება (მაგ. მობილური ტელეფონის ბალანსის შევსება), ბარათის დაკარგვის შემთხვევაში საგადახდო ბარათის დაბლოკვა (ან ადრე დაბლოკილ ბარათზე ბლოკის მოხსნა) და სხვა.

ინოვაციური პოლიტიკის დანერგვა და მის შედეგად საბანკო ინოვაციების შექმნა გარკვეული დადებითი ეკონომიკური ან სტრატეგიული ეფექტის მიღწევაზეა მიმართული, რომელსაც შეიძლება მივაკუთოთ: ბანკის ფინანსური შემოსავლის გადიდება, ახალი კლიენტების მოზიდვა, ბანკის საბაზრო წილის გაფართოება, საკრედიტო ორგანიზაციის მუშაობის დანახარჯების შემცირება და სხვა. ფინანსური ინოვაციის ეკონომიკური ეფექტი განისაზღვრება ინოვაციური პროდუქტის მიმღებ ყოველ კლიენტზე მიღებული შემოსავლის ოდენობის მიხედვით. ამ გაანგარიშებამ ცხადყო, რომ ბანკებს ბევრად